

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовано комисију: 7. јул 2021. године, Наставно – научно веће Правног факултета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Драгишић Зоран	Редовни професор	Систем безбедности, 13.11.2014. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Факултет безбедности Универзитета у Београду		Председник
установа у којој је запослен		функција у комисији
2. Стајић Љубомир	Редовни професор	Безбедносноправна, 1.1.2004. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Правни факултет у Новом Саду		Члан
установа у којој је запослен		функција у комисији
3. Парезановић Марко	Ванредни професор	Политичке науке, 28.2.2020. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Академија за националну безбедност у Београду		Члан
установа у којој је запослен		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Владан (Миладин) Мирковић		
2. Датум рођења, општина, држава: 13.12.1990. године, Бијељина, Република Српска/БиХ		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Правни факултет у Новом Саду, мастер академске студије права – смер унутрашњих послова, мастер правник		
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2015. година, докторске академске студије јавно право		
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ: Модели експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања и могући приступ у супротстављању		

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл. Докторска дисертација има 274 страна од чега 237 чини интегрални текст докторске дисертације подељен у пет поглавља. У тексту има 1 слика, 1 табела и 1 прилог.

Кратак садржај дисертације:

Докторску дисертацију чине следећа поглавља: Методологија научног истраживања, Дефинисање тероризма – теоријски, правни и политички аспекти, Хибридно ратовање, Модели експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања, Могући приступ у супротстављању експлоатацији тероризма у сврху хибридног ратовања, док се на крају налазе Закључна разматрања, Литература и као прилог образац План третмана података.

Глава I - Методологија научног истраживања (странице 18 – 34): У овом делу кандидат је образложио методологију спроведеног научног истраживања. На почетку кандидат је у форми питања дефинисао научне проблеме, а потом је одредио предмет истраживања. У вези предмета истраживања кандидат је у делу *теоријско одређење предмета истраживања* одредио садржај кључних појмова за разумевање проблематике докторске дисертације, а затим је одредио временски и просторни оквир истраживања и навео субјекте који су обухваћени спроведеним истраживањем. Кандидат је потом утврдио циљеве истраживања, поставио хипотезе којима је прелиминарно одговорио на раније постављене проблеме и идентификовао индикаторе. У наставку, кандидат је навео изворе података и методе које је користио приликом прикупљања, обраде и анализе података, извођења и провере изведених закључака. На крају, кандидат је дао виђење научне и друштвене оправданости истраживања.

Глава II - Дефинисање тероризма – теоријски, правни и политички аспекти (странице 35 – 58): У овом делу кандидат је извршио компарацију теоријских дефиниција тероризма најистакнутијих страних и домаћих аутора, затим дефиниција из правних аката који на међународном плану чине оквир у овој области и на крају аката насиља на међународном плану који су у кључним резолуцијама Савета безбедности оцењени као тероризам. Наведеном компарацијом кандидат је, прво одвојено утврдио заједничке елементе свих теоријских и правних дефиниција тероризма и праксе чињења насиља коју је Савет безбедности квалификовао као тероризам, да би на крају укрстио резултате и извео закључке шта је заједничко, а шта различито за све три категорије извора података.

Глава III - Хибридно ратовање (странице 59 – 85): У овом делу кандидат прави појмовно разграничење рата и ратовања као појмова који се у литератури и јавном дискурсу оцењују као „хибридни“. Кандидат даље анализира научне радове, политичке и правне акте у којима се говори о хибридном ратовању. На основу резултата истраживања кандидат прави поделу на хибридно ратовање у ужем и у ширем смислу и тако одређује садржај хибридног ратовања и носиоце односно носиоца хибридног ратовања. Кандидат изводи закључак у вези услова који треба да буду испуњени да би нека комбинација појединачних начина ратовања могла имати карактер хибридног ратовања. Из анализе садржаја и носиоца хибридног ратовања кандидат, поред услова, изводи и карактеристике хибридног ратовања. У овом делу кандидат кроз природу и карактеристике хибридног ратовања утврђује везу са тероризмом као насилним политичким и криминалним актом и идентификује начине на који се тероризам може искористити у сврху хибридног ратовања. Закључци у вези начина на који тероризам може бити експлоатисан у сврху хибридног ратовања послужили су кандидату да представи три модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања.

Глава IV - Модели експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања (странице 86 – 181): У овом делу кандидат на почетку укратко образлаже три модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања, а потом на конкретним примерима показује како се модели примењују у пракси. Први модел експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања – *Тероризам у функцији делегитимисања непријатеља*, који се примењује тако што велике силе самостално или преко међународних институција квалификују одређену државу са којом имају супротне интересе као спонзора тероризма. Кандидат образлаже и потврђује компарацијом праксе држава које су оцењене као државе спонзори тероризма и држава које су савезници и партнери држава које имају могућност да у међународном правном и политичком дискурсу наметну такав епитет некооперативној држави. Други модел експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања – *Сурогат снаге као борци за слободу*

примењује се тако што се углавном од домицилног становништва државе која је мета напада организују, обучавају и наоружавају групе које су усмерене против легалне политичке власти и које се у међународном политичком дискурсу и јавности третирају као борци за слободу. Кандидат потврђује тачност овог модела на примеру деловања Ал Каиде у Авганистану од оснивања до 1992. године, затим деловања Слободне сиријске војске и Сиријских демократских снага на подручју Сирије током грађанског рата у тој држави. Трећи модел експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања – *Сурогат снаге као терористи* подразумева организовање, обуку, финансирање и подршку групама које су квалификоване као терористичке организације ради стварања страха у циљаном региону и легитимисања сопствених мера на том подручју. Кандидат тачност овог модела потврђује анализом деловања Ал Каиде од 1992. године, Ал Каиде у Ираку, Исламске државе, Ал Нусре, Ал Каиде на Арабијском полуострву, Ал Шабаба и Курдске радничке партије. Кандидат је сва три модела приказао и графички.

Глава V - Могући приступ у супротстављању експлоатацији тероризма у сврху хибридног ратовања (странице 197 – 238): На основу утврђене подобности тероризма да буде предмет експлоатације у сврху хибридног ратовања и идентификованих модела по којима се врши поменута експлоатација, кандидат је извео закључке и предложио могући приступ у супротстављању експлоатацији тероризма у сврху хибридног ратовања у Републици Србији. Предлогу могућег приступа претходила је научна анализа кључних области које могу бити (зло)употребљене у сврху хибридног ратовања, а на основу које је кандидат извео закључке о предностима и слабостима у тим областима. На основу изведених закључака у вези стања у поједним областима друштвеног живота у Републици Србији, кандидат је утврдио елементе за стратегију за борбу против тероризма у сврху хибридног ратовања.

Закључна разматрања (странице 223 – 237): У овом делу кандидат прави кратак осврт на резултате целокупног истраживања и наводи чињенице и изводи главне закључке којима потврђује тачност претходно постављених хипотеза.

Литература (странице 238 - 269): На крају докторске дисертације кандидат наводи списак коришћене стране и домаће научне литературе, међународних и унутрашњих правних прописа, политичких и војних аката, база података и интернет извора.

Садржај докторске дисертације:

Резиме.....	12
Summary.....	15
Глава I.....	18
МЕТОДОЛОГИЈА НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА.....	18
1. Увод.....	18
2. Проблеми истраживања.....	20
3. Предмет истраживања.....	21
4. Теоријско одређење предмета истраживања.....	22
5. Просторно одређење предмета истраживања.....	24
6. Одређење субјеката који су предмет истраживања.....	25
7. Временско одређење предмета истраживања.....	25
8. Циљеви истраживања.....	26
9. Хипотетички оквир.....	26
10. Индикатори.....	28
11. Методе истраживања.....	31
12. Извори података.....	32
13. Научна и друштвена оправданост истраживања.....	33
Глава II.....	35
ДЕФИНИСАЊЕ ТЕРОРИЗМА – ТЕОРИЈСКИ, ПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ.....	35
1. Теоријски аспекти дефинисања тероризма.....	35
2. Правни и политички аспекти дефинисања тероризма.....	48
3. Дефинисање тероризма – закључак.....	53
Глава III.....	59
ХИБРИДНО РАТОВАЊЕ.....	59

1.	Појмовно одређење рата и ратовања.....	59
2.	Различити приступи у одређивању хибридног ратовања.....	61
3.	Садржај хибридног ратовања.....	65
4.	Носилац хибридног ратовања.....	70
5.	Карактеристике хибридног ратовања.....	74
6.	Тероризам и хибридно ратовање.....	81
7.	Закључак.....	82
ГЛАВА IV.....		86
МОДЕЛИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ТЕРОРИЗМА У СВРХУ ХИБРИДНОГ РАТОВАЊА.....		86
1.	Први модел – Тероризам у функцији делегитимисања непријатеља.....	86
1.1.	„Државе спонзори тероризма“.....	89
1.2.	Кооперативне државе.....	105
1.3.	Закључак.....	127
2.	Други модел – Сурогат снаге као борци за слободу.....	129
2.1.	Ал Каида у периоду од 1984. до 1992. године.....	132
2.2.	Слободна сиријска војска (Free Syrian Army - FSA).....	133
2.3.	Сиријске демократске снаге (Syrian Democratic Forces - SDF).....	140
2.4.	Закључак.....	144
3.	Трећи модел – Сурогат снаге као терористи.....	147
3.1.	Ал Каида од 1992. године до данас.....	150
3.2.	Ал Каида у Ираку (Al Qaeda in Iraq – AQI).....	153
3.3.	Ал Каида на Арабијском полуострву (Al-Qa’ida in the Arabian Peninsula (AQAP)).....	164
3.4.	Ал Шабаб (Al-Shabaab).....	169
3.5.	Курдска радничка партија (енг. The Kurdistan Workers’ Party, курд. Partiya Karkeren Kurdistan - РКК).....	173
3.6.	Закључак.....	177
ГЛАВА V.....		182
МОГУЋИ ПРИСТУП У СУПРОТСТАВЉАЊУ ЕКСПЛОАТАЦИЈИ ТЕРОРИЗМА У СВРХУ ХИБРИДНОГ РАТОВАЊА.....		182
1.	Анализа области кључних за спречавање експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања.....	182
1.1.	Инклузивно и стабилно друштво.....	182
1.2.	Интегрални институционални оквир у супротстављању експлоатацији тероризма.....	186
1.3.	Спречавање терористичких аката и процесуирање извршилаца.....	191
1.4.	Проактивна дипломатско – конзуларна активност.....	193
1.5.	Заштита јавног интереса у области јавног информисања.....	195
1.6.	Заштита информационо – комуникационих система.....	196
1.7.	Спречавање прања новца и финансирања тероризма.....	199
1.8.	Спречавање и смањивање последица терористичког напада.....	203
1.9.	Дерадикализација извршилаца терористичких аката.....	204
2.	Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017. до 2021. године.....	205
3.	Елементи за стратегију за борбу против тероризма у сврху хибридног ратовања.....	208
4.	Активности и мере на плану супротстављања појединачним моделима експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања.....	215
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....		223
ЛИТЕРАТУРА.....		238
План третмана података.....		270

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација кандидата Владана Мирковића састоји се од уводног дела, централног дела у коме су приказани резултати истраживања и закључних разматрања, затим списка литературе и извора на основу којих је спроведено истраживање, док је на крају дисертације приложен образац Плана третмана података.

У **Глави I** кандидат је јасно, прецизно и методолошки исправно образложио тему докторске дисертације, одредио проблем, предмет и циљ истраживања, поставио једну генералну (општу), три посебне и осам појединачних хипотеза, навео индикаторе, образложио методе које је користио у истраживању, навео изворе података и научну и друштвену оправданост истраживања. Да би објаснио место и улогу тероризма у савременом (хибридном) ратовању, идентификовао тенденције и последице тероризма по националну и индивидуалну безбедност и утврдио елементе за супротстављање тероризму, кандидат је поставио девет проблемских питања. У одговору на проблемска питања кандидат је пошао од хипотеза које прелиминарно и у потпуности одговарају на проблемска питања. Кандидат је навео и индикаторе на основу којих је било могуће извести закључке о тачности постављених хипотеза. Проверу тачности постављених хипотеза кандидат је вршио применом научних метода уобичајених за безбедносне и правне науке уз навођење извора података и циља примене сваког појединачног метода. На крају, кандидат је јасно образложио научну и друштвену оправданост истраживања на тему модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања и могућег приступа у супротстављању и тиме у потпуности заокружио методолошки оквир спроведеног истраживања.

У **Глави II** кандидат је, на основу правилне примене одговарајућих научних метода извршио анализу теоријских дефиниција тероризма и других облика политичког насиља релевантних домаћих и страних аутора, извео правилан закључак да тероризам представља инструментализовано политичко и криминално насиље које чине групе извршилаца, без намере физичког запоседања територије и којим се „комуницира“ односно обраћа противничкој страни и у исто време мобилише подршка међу сопственим присталицама. Применом статистичке методе при обради података доступним у Global Terrorism Database и RAND базама података о терористичким актима кандидат је потврдио правилност изведеног закључка. Кандидат је затим извршио правну анализу аката који на међународном плану представљају правни оквир за борбу против тероризма и утврдио да су дефинициони елементи присутни у теорији у већој мери присутни и у међународним правним актима. Упоређивањем дефиниционих елемената тероризма из теорије безбедности и међународног права са понашањем које се (не)квалификује као тероризам у резолуцијама Савета безбедности, кандидат је утврдио да резолуције Савета безбедности одступају од теоријских и правних критеријума и да прате политику великих сила. У првим резолуцијама тероризам је квалификован као средство државне политике одметничких држава, да би се потом тероризам посматрао као средство транснационалних и аутономних недржавних актера који делују на глобалном плану, да би тероризам данас био посматран као активност у коју су заједнички и равноправно укључени држава и недржавни актери. Правилном применом одговарајућих метода чија примена је уобичајена у безбедносним и правним наукама, кандидат је правилно утврдио да није тешко успоставити начелну сагласност око тога шта тероризам представља у теорији, већ да проблем представља примена дефиниција у пракси поводом конкретних случајева.

У **Глави III** кандидат је прво језички и садржински раздвојио појмове рата и ратовања на јасан и прецизан начин као предуслов за дефинисање и садржинско одређење хибридног ратовања. Потом је извршио анализу бројних теоријских радова, политичких и војних аката и усмених презентација и излагања на тему хибридног ратовања и извео правилан закључак да упркос популарности у политичком и научном дискурсу, не постоје критеријуми на основу којих би се неки облик ратовања могао квалификовати као хибридно ратовање. Кандидат је применом методе анализе садржаја утврдио да се сви описи и одређења хибридног ратовања могу поделити на она која хибридно ратовање одређују као војни концепт (кандидат то назива „хибридним ратовањем у ужем смислу“) и она која хибридно ратовање одређују као политички концепт (кандидат то назива „хибридним ратовањем у ширем смислу“). Да би утврдио критеријуме на основу којих се неки облик ратовања може квалификовати као хибридно ратовање кандидат је методолошки исправно утврдио садржај хибридног ратовања у ужем и ширем смислу, а потом носиоце појединачних облика ратовања који

чине садржај оба поменута концепта. Кандидат потом правилно закључује да садржај хибридног ратовања (и у ужем и у ширем смислу) не представља кључну карактеристику која одваја хибридно ратовање од других концепата ратовања, али да појединачни начини ратовања треба да буду суштински различити и међусобно компатибилни односно подобни за комбиновање. Затим, кандидат је извео оригиналан закључак да не постоје носиоци хибридног ратовања, већ један носилац у виду децентрализоване мреже субјеката коју чине државни органи и недржавни актери различитог статуса, функције и нивоа, а којом се управља из једног центра. Имајући у виду да се о хибридном ратовању говори и пише углавном на дескриптиван начин, смелим и оригиналним закључком може се сматрати и карактеристика коју кандидат сматра кључним обележјем хибридног ратовања. Кандидат је извео закључак да је кључно обележје хибридног ратовања интеграција различитих субјеката у јединственог носиоца и интеграција појединачних начина у јединствен начин ратовања на истом бојишту (хибридно ратовање у ужем смислу) односно поводом конкретне политичке циља на одређеном подручју (хибридно ратовање у ширем смислу). У пракси хибридно ратовање није последица неограниченог избора средстава односно оружја нити њихове софистицираности, већ способности безбедносног менаџмента да у свакој конкретной ситуацији независно од организационог нивоа примени такву комбинацију различитих, али међусобно компатибилних појединачних начина ратовања којом се остварује синергијски ефекат ради реализације претходно постављеног циља. На крају, кандидат утврђује различите могућности примене тероризма као појединачног облика ратовања у хибридном ратовању који су послужили да из тога изведе три модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања.

У **Глави IV** кандидат је на основу односа између хибридног ратовања и тероризма описао три модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања, а затим је на конкретним примерима доказао да се експлоатација тероризма у сврху хибридног ратовања врши на начин који је описан у моделима. Модели су представљени описно и графички. У првом моделу експлоатације тероризма („Тероризам у функцији делегитимисања непријатеља“) кандидат тврди да кроз квалификацију „држава спонзор тероризма“ велике силе, самостално или преко међународних организација делегитимишу интересе непријатеља због чега и сама оцена не мора да има упориште у чињеницама, већ у политичкој одлуци. Политичка одлука проистиче из користи такве одлуке, а кандидат као основни разлог наводи страх међу савезницима од „држава спонзора тероризма“ којим се врши притисак савезнике и партнере, али и легитимишу сопствене мере на спољнополитичком и унутрашњем плану. Кандидат методолошки исправно, путем компарације политике великих сила (првенствено САД) према државама које спроводе исту врсту активности, а које су на листи спонзора тероризма (Иран, Сирија, Либија, Ирак, Северна Кореја, Куба и Судан) односно представљају државе које су идентификоване као савезници и партнери великих сила (Саудијска Арабија, Пакистан, Катар, Јордан, Турска), изводи закључке којима потврђује исправност првог модела. У другом моделу („Сурогат снаге као борци за слободи“) кандидат описује тероризам као субверзивно насиље чији носиоци нису квалификовани као терористи, упркос теоријски испуњеним условима, већ као борци за слободу који имају подршку од стране великих сила да на делу или целој територији неке државе успоставе власт. Кандидат методолошки исправно изводи закључке којим потврђује исправност другог модела анализом деловања и политичко – правног положаја Ал Каиде током рата у Авганистану против СССР, Сиријских демократских снага и Слободне сиријске армије. Према трећем моделу („Сурогат снаге као терористи“) велике силе организују и усмеравају сурогат снаге које потом квалификују као терористе или се у већ формиране групе и организације које су оцењене као терористичке организације инфилтрирају лица која преузимају руковођење тим организацијама у складу са интересима великих сила. Кандидат анализом деловања Ал Каиде и терористичких група проистеклих и ње, Курдске радничке партије и Ал Шабаба исправно изводи закључке којим потврђује исправност трећег модела.

У **Глави V** кандидат је представио интегралан друштвени одговор који укључује све инструменте националне моћи и то не само на претњу од тероризма, већ и за друге облике непријатељског деловања у контексту хибридног ратовања. Имајући у виду карактеристике хибридног ратовања и три поменута модела експлоатације, кандидат је ради утврђивања јединственог приступа извршио анализу предности и слабости стратешког и правног приступа у свим областима друштва преко којих се спроводи хибридно ратовање. Кандидат правилно препознаје да је савремено друштво опредељено вредностима демократије и људских права повољан амбијент за настанак, развој и

деловање субјеката преко којих се може спровести угрожавање, али и да у исто време, различити друштвени актери могу послужити као важан фактор у превенцији угрожавања. Потом је извршена анализа институционалног оквира за борбу против тероризма и хибридног ратовања на основу које су дате препоруке за оснивање државних органа, унапређење комуникације, регулисање правног режима, бољу координацију, доношење правних и политичких аката чиме би се створио јединствен и интегралан одговор на јединствену и интегралну претњу. Кандидат је предложио и измену правног режима медија, политичких партија, удружења у смислу веће транспарентност њиховог рада и финансирања као услова за обављање друштвених улога којима се штити јавни интерес. Предлоге и препоруке на плану супротстављања тероризму као средству хибридног ратовања кандидат завршава сугерисањем да процес дерадикализације мора да има и специјализоване програме за верске и друге екстремисте на које редовни процеси дерадикализације не могу имати ефекта. На крају, на основу резултата истраживања, датих препорука и предлога кандидат утврђује елементе за јединствену стратегију борбе против тероризма у сврху хибридног ратовања и утврђује пожељне приступе у супротстављању појединачним моделима експлоатације.

У **Закључним разматрањима** кандидат јасно и концизно представља закључке до којих је дошао током истраживања при чему долази до изражаја његов критички и проблемски приступ који је видљив од почетка.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

1. Mirković V.: Terrorism as a Means of Hybrid Warfare; In: Thematic conference proceedings of international significance [Elektronski izvor]. Vol. 2 / International scientific conference "Archibald Reiss Days"; [editor-in-chief Darko Simović]., Belgrade, Academy of Criminalistic and Police Studies, 2018, pp. 357-369, ISBN 978-86-7020-405-8;
2. Mirković V.: The Process of Securitization as a Possible Means of Security Policy; In: Thematic conference proceedings of international significance Vol. 1 / International scientific conference "Archibald Reiss Days"; [editor-in-chief Biljana Simeunović-Patić], Belgrade, Academy of Criminalistic and Police Studies, 2017, pp. 429-436, ISBN 978-86-7020-378-5;
3. Мирковић В.: Улога безбедносног менаџмента у спречавању злоупотребе виртуелних валута у процесу прања новца и финансирања тероризма, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 2019, бр. 83, стр. 217-232, ISSN 0350-8501, UDK: 343.9.024:336.7;
4. Мирковић В.: Илегална виртуелна тржишта као савремени безбедносни проблем, 1. Научни скуп са међународним учешћем "Право у функцији развоја друштва", Косовска Митровица: Правни факултет, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 24 мај, 2019, стр. 229-245, ISBN 978-86-6083-060-1;
5. Мирковић В.: Судска контрола специјалних истражних мера служби безбедности у Републици Србији, НБП: наука, безбедност, полиција, 2017, Vol. 22, бр. 3, стр. 89-103, ISSN 0354-8872, UDK: 343.13(497.11);
6. Мирковић В.: Мере тајног прикупљања података служби безбедности – упоредноправни приказ, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2017, Vol. 51, бр. 2, стр. 465-483, ISSN 0550-2179, UDK: 351.749:342.738;
7. Стајић Љ., Мирковић В., Радивојевић Н.: Могућности злоупотребе виртуелних валута у процесу прања новца и финансирања тероризма, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2018, Vol. 52, бр. 3, стр. 891-907, ISSN 0550-2179, UDK: 343.9.024:336.7;
8. Стајић Љ., Радивојевић Н., Мирковић В.: Војна неутралност као принцип стратешког опредељења Републике Србије – проблемски приступ, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2016, Vol. 50, бр. 4, стр. 1067-1082, ISSN 0550-2179, UDK: 341.35:355.2(497.11);

9. Стајић Љ., Радивојевић Н., Мирковић В.: Неки аспекти политике унутрашње безбедности као елемента Стратегије националне безбедности Републике Србије, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2017, Vol. 51, No 4, pp. 1325-1342, ISSN 0550-2179, UDK: 351.747.78+355.1(497.11);
10. Лончар З., Радивојевић Н., Радошевић Р., Мирковић В.: Сарадња полиције и приватног обезбеђења у ванредним ситуацијама у Републици Србији – стање и могућности, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2019, Vol. 53, No 1, pp. 113-131, ISSN 0550-2179, UDK: 351.74+351.759]:342.77(497.11);
11. Стајић Љ., Радивојевић Н., Мирковић В.: Геополитички аспекти енергетске безбедности и безбедност животне средине у Републици Србији, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2020, Vol. 54, No 1, pp. 21-38, ISSN 0550-2179, UDK: 620.92+502.14]:351.75(497.11)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Кандидат је спровео истраживање ради одговора на следећа проблемска питања:

1. Да ли је сложеност борбе против тероризма условљена тешкоћама у његовом дефинисању или због политичког критеријума његове оцене чиме је условљено и понашање актера који најављују „борбу против тероризма“?
2. Које су последице доминације политичког критеријума над другим критеријумима у одређењу неког акта као терористичког или неког актера (држава или недржавни субјект) као спонзора тероризма односно терористичке организације?
3. Да ли политички критеријум служи инструментализацији политичких чинилаца у националним и међународним размерама ради делегитимизације актера према коме је напад усмерен?
4. Да ли предузимање мера делегитимизације противника аутоматски подразумева легитимизацију сопствених мера у оквиру хибридног ратовања?
5. Која је и каква улога тероризма у хибридном ратовању?
6. Који су модели експлоатације тероризма у хибридном ратовању?
7. Који су ефекти експлоатације тероризма у хибридном ратовању?
8. Шта треба предузети на превентивном и репресивном плану ради супротстављања мерама које проистичу из примене политичког критеријума одређења тероризма и делегитимизације легалних метода заштите безбедности?
9. Каква је улога безбедносног менаџмента система безбедности у супротстављању тероризму као средству хибридног ратовања?

Кандидат је истраживање спровео полазећи од следећих хипотеза као прелиминарних одговора на постављена проблемска питања:

Генерална хипотеза: Политичка сврсисходност као критеријум за одређивање насиља у виду тероризма у хибридном ратовању има приоритет у односу на егзактне теоријске и правне критеријуме. У том смислу тероризам се у јавном дискурсу манифестује као појам који обухвата веома широк спектар активности. Првенство политичке сврсисходности проистиче из корисности и ефектности означавања противника као терористе или његових активности као тероризма или подршке тероризму. У пракси то доводи до тога да се као терористи и тероризам означе и субјекти и ситуације које по теоријски постављеним критеријумима суштински нису терористи односно тероризам. С друге стране, активности које заиста јесу тероризам употребљавају се као начин дестабилизације противника и/или као мере на остваривању сопствених интереса. У таквим околностима настају различити начини експлоатације појаве која се означава као тероризам била то она или не. Експлоатацијом тероризма остварују се ефекти којима се правда егзистенцијална угроженост изазвана хибричним ратовањем непријатеља и тако легитимишу мере ради остваривања сопствених политичких и безбедносних интереса.

Прва посебна хипотеза: Тероризам представља само један од начина борбе против непријатеља у хибридном ратовању који у синергијском дејству са другим средствима и субјектима треба да оствари политички циљ ради кога се хибридно ратовање примењује.

Прва појединачна хипотеза: Политичка детерминисаност хибридног ратовања утиче да тероризам постане офанзивно средство које се користи да сломи отпор непријатеља, али чији ефекти се експлоатишу и у правцу политичке хомогенизације сопствених присталица, због чега политичка сврсисходност постаје доминантан критеријум приликом одлуке да се насиље у

политичке сврхе употреби односно да се већ употребљено насиље оцени као тероризам или борба за слободу.

Друга посебна хипотеза: Начини експлоатације „тероризма” одвијају се кроз три модела. Први модел односи се на означавање некооперативне државе као „спонзора тероризма” без обзира на праву природу њених активности; други модел подразумева организовање и усмеравање сурогат снага уз њихово етикетирање као „бораца за слободу”, док трећи модел подразумева исте активности као код другог модела уз разлику што се такве групе проглашавају терористичким организацијама.

Прва појединачна хипотеза: „Држава спонзор тероризма” најчешће је политичка оцена противника хегемона и као таква користи се у циљу делегитимизације непријатеља и његових активности на унутрашњем или спољнополитичком плану.

Друга појединачна хипотеза: Држава се опредељује за тероризам као организовану и планску активност против друге државе онда када је потребно остварити дестабилизацију те државе или региона, оправдати мере на остваривању сопствених интереса у страни држави или региону или из каквих других разлога.

Трећа појединачна хипотеза: Одабир носиоца терористичке активности (сурогат снаге) врши се по основу њихове корисности, доступности и могућности доприноса коначном циљу, а не на основу природе њиховог политичког циља или природе саме активности. Отуда стављање на листе терористичких организације није увек условљено супротношћу интереса са државом или њеним сурогат снагама, већ потребом да се оправда страх од тероризма и држава које су означени као спонзори тероризма.

Четврта појединачна хипотеза: Отворена подршка групама и организацијама које би се у складу са теоријским критеријумима имале сматрати терористичким организацијама служи изградњи политичке подршке и кредибилитета будуће марионетске власти која ће политику државе или регије која постане самостална или аутономна усмеравати у правцу остваривања политичких и других интереса државе која примењује тероризам или друге облике политичког насиља.

Пета појединачна хипотеза: Активности на организовању и усмеравању сурогат снага на територији друге државе или региона врши се углавном тајно ради избегавања директне правне или политичке одговорности, без обзира на то да ли постоји отворена или прећутна политичка подршка таквим групама и организацијама. Ове активности врше се директно или преко посредника који обухватају широк спектар актера, од држава партнера преко приватних безбедносних компанија до других сурогат снага.

Трећа посебна хипотеза: Првенство политичког критеријума у одређивању тероризма и његова инструментализација утичу на то да је перцепција чињеница важнија од самих чињеница. Због тога се експлоатација тероризма врши преко шире инфраструктуре од оне преко које се реализују конкретни акти насиља који чине фактичку основу тероризма. Ради минимализације штетних последица експлоатације потребно је осмислити и предузети интегрисан и комплементаран систем мера и активности на превентивном и репресивном плану како према актерима који иницирају и обликују јавни дискурс поводом неког терористичког акта тако и према оним актерима који спроводе акте насиља.

Прва појединачна хипотеза: Инфраструктуру преко које се експлоатише тероризам чине не само државни органи великих сила, већ и организације цивилног друштва, политичке партије, медији и други субјекти на унутрашњем и међународном нивоу који утичу на започињање и обликовање јавног дискурса у коме је нека ситуација представљена као *тероризам* или *борба за слободу*, а актери као *спонзори тероризма*, *терористи* или *борци за слободу*.

Друга појединачна хипотеза: Ефикасно предузимање репресивних мера од стране специјализованих органа принуде треба да представља само завршни и/или комплементарни сегмент шире стратегије за борбу против тероризма. У противном, мере органа принуде биће представљене као насиље којим се легитимишу мере против такве државе.

Кандидат је истраживањем дошао до следећих резултата:

Методом анализе садржаја дефиниција тероризма кандидат је утврдио да постоји сагласност да је тероризам политички мотивисано насиље односно насилно средство политичке борбе. Специфична разлика тероризма у односу на друге облике политичког насиља је примарна усмереност насиља ка стварању, одржавању и експлоатацији страха као психолошком средству утицаја на противнике и мобилисања подршке међу присталицама, а ради остваривања политичких циљева. Суштинска одступања од теоријских и правних критеријума при одређивању тероризма

утврђена су анализом резолуција Савета безбедности. Општа оцена деловања Савета безбедности приликом доношења резолуција о тероризму јесте да прате владајући дискурс у коме су најпре државе биле одговорне за тероризам, да би потом државе биле одговорне за омогућавање деловања међународних терористичких организација које постају највећа претња по глобалну безбедност. У том смислу Савет безбедности доносио је резолуције у којима је терористичке акте одређивао спрам природе акта, али и спрам извршиоца чиме су сва дела претходно одређене терористичке организације квалификована као тероризам. Истраживањем је утврђено и да је приликом усвајања појединих резолуција политичка сврсисходност утицала да се истоврсна понашања не квалификују увек као терористички акти. На основу изведених закључака кандидат је у одговору на прво проблемско питање констатовао да сложеност борбе против тероризма проистиче из политичког критеријума при квалификању неког насилног акта као терористичког акта, а не због тешкоћа у дефинисању тероризма.

Промене у концепцији тероризма у резолуцијама Савета безбедности и њихова усклађеност са владајућим јавним дискурсом одвија се истовремено са настојањем САД и других западних држава да преобликују међународну заједницу и успоставе нови светски поредак. У таквим околностима тероризам почиње да егзистира као офанзивно политичко средство хибридног ратовања и то на два начина. Прво, тероризам може да егзистира као политичка оцена нечијег деловања без обзира на природу активности тако означене државе или организације. Друго, тероризам се јавља и као насилно политичко средство које, у зависности од интереса онога ко цени одређено понашање, неће у свакој ситуацији бити означено као тероризам, већ понекад и као легитиман облик политичке акције. У том смислу доминација политичког критеријума при квалификању неког понашања као тероризма утиче на инструментализацију тероризма и његово претварање у ефикасно средство хибридног ратовања којим се делегитимишу непријатељи и легитимишу сопствене мере против тако делегитимисаних противника чиме је кандидат одговорио на друго, треће и четврто проблемско питање.

У пракси хибридно ратовање није последица неограниченог избора средстава односно оружја нити њихове софистицираности, већ способности безбедносног менаџмента да у свакој конкретној ситуацији независно од организационог нивоа примени такву комбинацију различитих, али међусобно компатибилних појединачних начина ратовања којом се остварује синергијски ефекат ради реализације претходно постављеног циља. У таквом начину ратовања тероризам као облик сложеног политичког насиља може бити вишеструко експлоатисан. Одлука о томе шта је тероризам и ко је терориста у хибридном ратовању офанзивног је карактера и постаје један од начина ратовања против другог (тзв. lawfare) у смислу његове дискредитације у домаћој и међународној јавности. Офанзивни карактер одлуке истовремено води занемаривању научних критеријума у корист политичке сврсисходности при квалификацији неког понашања као терористичког акта. Извођењем наведених закључака кандидат је одговорио на пето проблемско питање.

Кандидат је истраживањем утврдио три модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања. Први модел експлоатисања тероризма изведен је из политичке праксе САД да државе за које САД сматрају да се користе тероризмом као политичким средством ставе на Листу спонзора тероризма. Имајући у виду политички и сваки други утицај које САД имају, овакава пракса и њене последице формално или неформално су прихваћене широм света. Основне последице стављања на Листу спонзора тероризма за државе које су на Листи су санкције, дискредитација у међународној јавности и легитимисање мера против таквих држава, док се у исто време таквом праксом врши притисак на државе које нису на Листи да ускладе своју политику са интересима великих сила. Други модел експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања огледа се у организовању, финансирању, опремању, обуци и усмеравању сурогат снага против влада држава са којима није остварена компатибилност интереса, при чему су сурогат снаге представљене у јавном дискурсу као борци за слободу. Предмет експлоатације у другом моделу јесте насиље које испуњава теоријске критеријуме да буде означено као тероризам, али је због политичке сврсисходности такво насиље квалификовано као борба за слободу, отпор против угњетавања и сл. Експлоатација насиља у другом моделу врши се у циљу промене носилаца политичке власти, стварање аутономних регија односно држава које би биле кооперативне са политиком државе која примењује други модел или део шире стратегије управљања безбедносним процесима. Трећи модел експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања манифестује се као организовање и управљање сурогат снагама које су квалификоване као терористичке организације или се врши инфилтрација појединаца у изворне и

самосталне народне побуне ради преузимања руководећих места и управљања њиховим деловањем у складу са интересима државе која предузима трећи модел. Предмет експлоатације у трећем моделу јесте насиље које се квалификује као тероризам, при чему је циљ експлоатације вишеструк: 1. Путем насиља и страха који настаје као последица вршења терористичких аката управља се безбедносном ситуацијом у држави која је мета агресије или у региону који је потребно политички и територијално контролисати, са или без физичког присуства оружаних снага државе која примењује трећи модел; 2. Стварање страха код одређеног или унапред неодређеног броја држава од потенцијалних напада терористичких организација ради вршења латентног политичког притиска на државе да буде кооперативне, и 3. Стварање разлога за војну интервенцију ради војног присуства и политичке контроле одређене државе или региона. Идентификујући наведена три модела експлоатације тероризма и ефекте њихове примене, кандидат је одговорио на шесто и седмо проблемско питање.

На основу претходно изнетих резултата истраживања кандидат је извео закључак да је потребно отклонити или умањити потенцијал за друштвене сукобе који настаје услед стварања или продубљивања друштвених противречности. Из тог разлога извршио је анализу нормативно – политичког и институционалног оквира у релевантним областима друштвеног живота. Истраживањем је утврдио да у Републици Србији постоји добар основ за ангажовање и интегрисање свих ресурса друштвене моћи на плану остваривања националне безбедности, али и да постоји потреба да се актуелни политички и безбедносни институционални оквир усклади са таквим могућностима. Као резултат истраживања предложене су три групе мера којима се настоји: отклонити или умањити опасност од стварања потенцијала за друштвене сукобе; успоставити ефикасан и интегрисан институционални оквир за супротстављање политичком насиљу које евентуално проистекне из поменутих противречности и умањити или отклонити штетне последице таквог политичког насиља. Три наведене групе мера послужиле су да се у складу са резултатима истраживања у вези експлоатације тероризма, из њих изведу мере и активности које представљају основу за дефинисање приступа у супротстављању сваком од три анализирана модела експлоатације тероризма чиме је кандидат одговорио на осмо и девето проблемско питање.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидат резултате истраживања приказује јасно, прегледно и прецизно. Критичким и проблемским приступом предмету и проблему истраживања кандидат је на сва постављена питања дао потпун, јасан и прецизан одговор који је проистекао из методолошки исправног истраживања, а које је представио језички, стилски и технички у складу са научним захтевима у теорији безбедности и праву. Приликом приказа резултата истраживања кандидат увек наводи методе којима долази до закључака и адекватним примерима потврђује изведене закључке.

Кандидат је показао научну зрелост приликом избора и тумачења релевантне литературе. Детаљном анализом извора података у области тероризма кандидат је правилно утврдио да се сагласност око дефиниције тероризма може постићи из разлога што научни и правни извори садрже готово идентичне битне дефиниционе елементе, док се проблем борбе против тероризма налази у пракси у којој политичка сврсисходност има јачу снагу при квалификовању тероризма од научних и правних критеријума. Из тога кандидат закључује да тероризам постаје ефикасно офанзивно средство које може имати вишеструку корист у хибридном ратовању, при чему на основу постојеће праксе идентификује и описује три модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања. Кандидат из изведених закључака изводи и закључак да се супротстављању савременом тероризму у хибридном ратовању мора приступити интегрисањем свих елемената не само државне, већ и друштвене моћи у јединствен систем који ће моћи да се супротстави свим савременим облицима угрожавања.

На основу претходно наведеног Комисија позитивно оцењује начин приказа и тумачења резултата истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Комисија сматра да је кандидат написао докторску дисертацију потпуно у складу са образложењем које је наведено у пријави теме докторске дисертације. Кандидат је у пријави теме прво дефинисао проблеме и предмет истраживања, дао преглед владајућих ставова и схватања у литератури у подручју истраживања и навео литературу коју је консултовао, а потом образложио потребе, циљеве, очекиване резултате истраживања и научне методе које ће бити коришћене у истраживању. У уводном делу дисертације кандидат је поставио проблем истраживања у форми проблемских питања, одредио предмет и циљеве истраживања у складу са образложењем у пријави теме, а потом је на основу критичке анализе литературе поставио хипотезе, идентификовао индикаторе, образложио научну и друштвену оправданост истраживања, навео научне методе и изворе података у складу са образложењем у пријави теме.

На основу описане сагласности свих елемената наведених у пријави теме докторске дисертације и оних који су описани и представљени у докторској дисертацији Комисија сматра да је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата садржи све битне елементе у складу са научним, техничким и стилским захтевима који су прописани у члану 23. Правила докторских студија Универзитета у Новом Саду и који се очекују од кандидата у правним и безбедносним наукама. Дисертација садржи насловну страну, кључну документацијску информацију на српском и енглеском језику (образац 5а), резиме на српском и енглеском језику, садржај, уводни и централни део, закључна разматрања, списак литературе и обрасце који су саставни део докторске дисертације у складу са Правилима докторских студија.

Имајући у виду испуњеност услова који су прописани Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду Комисија сматра да дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

У међународној и домаћој литератури која се односи на предмет истраживања постоји велики број радова и истраживања у вези дефинисања тероризма. Анализом ставова истакнутих стручњака кандидат је утврдио да постоји генерална сагласност око основних елемената тероризма, али да постоји несагласност око улоге државе у припреми, планирању и вршењу тероризма и неких

других важних питања. Међутим, већина онога што је написано долази из академске заједнице развијених држава Запада због чега кандидат закључује да теоријска промишљања у вези спорних питања одржавају ставове владајућих политичких и интелектуалних елита тих држава. Кандидат заступа становиште да таква пракса утиче на даље проношење јавног дискурса у коме је тероризам акт насиља радикалних и мржњом инспирисаних група и са њима повезаних држава, због чега исте такве активности држава које представљају ти аутори остају ван научне анализе и не третирају се као тероризам или помагање терористичким групама. Отуда долази до мешања проблема дефинисања тероризма и проблема примене дефиниција на конкретну ситуацију. У том смислу докторска дисертација кандидата представља ретку објективну научну анализу праксе организовања и злоупотребе терористичких организација и уопште злоупотребе феномена тероризма од стране оних држава које се у јавном и научном дискурсу третирају као заштитници човечанства од „највеће претње међународном миру и безбедности у 21. веку“ како је тероризам оцењен у једној резолуцији поводом напада од 11. септембра 2001. године.

Оригинални научни допринос докторске дисертације кандидата је и у том што је на основу литературе која углавном дескриптивно и/или политички посматра проблем хибридног ратовања одредио услове и критеријуме на основу којих се синергија различитих појединачних облика ратовања интегрише у хибридно ратовања. Поред тога, кандидат је идентификовао фазе развоја схватања хибридног ратовања, а потом извршио класификацију хибридног ратовања на хибридно ратовање у ужем и у ширем смислу чиме је успео да раздвоји чисто војни концепт савременог ратовања од ширег схватања које је предмет политизације и чије границе је тешко одредити. У том смислу кандидат је указао на политизацију овог појма која проистиче из доминантности академске заједнице западних држава која објашњење хибридног ратовања врши путем идентификације хибридног ратовања са свим оним што предузимају Русија, Кина и Иран (у мањој мери и Северна Кореја) на спољнополитичком плану. На крају, кандидат је на целовит начин изнео и описао схватање смисла, места и улоге тероризма у хибридном ратовању.

Кандидат је успео да научним истраживањем које је лишено идеолошке и политичке пристрасности допринесе објективном разјашњењу тероризма и хибридног ратовања на основу кога је утврђено да државе, независно од својих формалних прокламација, користе тероризам као средство прикривеног ратовања, али и као отворено политичко средство у јавном дискурсу ради делегитимисања противника. Основна теоријска разјашњења тероризма и хибридног ратовања и опис модела експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања, допринеће стварању свести да и државе које позивају на угроженост од ових облика угрожавања, предузимају исте такве активности правдајући их егзистенцијалном угроженошћу. Из такве свести проистекао је предлог елемената стратегије за супротстављање тероризму у сврху хибридног ратовања до којих је кандидат дошао анализом политичко – правног оквира у Републици Србији, упоредном анализом релевантних решења у иностранству и властитој научној промисли која прожима цело истраживање.

Докторска дисертација кандидата Владана Мирковића проверена је у програму iThenticate и том приликом утврђен је индекс сличности од 8%. Наведени проценат у највећем делу односи се на изворе који су наведени у фус нотама, затим називе правних акта, институција и одредбе правних аката који се не обележавају знацима навода. У самом тексту дисертације осим поменутих одредби правних аката и назива аката (закони, стратегије и декларације) и институција (Поверник за заштиту равноправности, Заштитник грађана и сл.), проценат сличности увећавају фразе као што су „прање новца и финансирање тероризма“, „мере и активности“, „људска права“ и сл. У том смислу Комисија сматра да кандидат у писању докторске дисертације није повредио правила академске етике и интегритета и да су представљени резултати изворни и оригинални научни допринос кандидата.

Комисија сматра да наведена разјашњења, закључци, предлози и израђени модели експлоатације тероризма у сврху хибридног ратовања и приступ у супротстављању тероризму у сврху хибридног ратовања представљају допринос науци, али и подстицај пракси која мора бити прилагођена савременим облицима угрожавања безбедности.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Комисија сматра да докторска дисертација кандидата нема недостатке који би утицали на резултат истраживања.

X ПРЕДЛОГ:
На основу наведеног, комисија предлаже:
а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;
б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);
в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум: Нови Сад, _____

1. Зоран Драгишић, редовни професор
_____, председник

2. Љубомир Стајић, редовни професор
_____, члан

3. Марко Парезановић, ванредни професор
_____, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.